

In gesprek met Marinka Kuijpers

‘Door loopbaancompetenties kun je net iets gelukkiger worden’

Marinka Kuijpers is sinds 2012 bijzonder hoogleraar ‘Leeromgeving en Leerloopbanen in het (V)MBO’ aan de Open Universiteit. Zij heeft negen jaar gewerkt als lector ‘Pedagogiek van de Beroepsvorming’ aan de Haagse Hogeschool. Al vanaf 2003 doet zij onderzoek naar loopbaanontwikkeling en -begeleiding van leerlingen in het vmbo, mbo en hbo. Naast haar werk als bijzonder hoogleraar heeft Marinka een eigen onderneming op het gebied van loopbaanontwikkeling en -onderzoek voor organisaties. Mariël Rondeel sprak haar op een zonnige lentedag, over het belang van loopbaancompetenties voor studenten én docenten in de zorg.

Mariël Rondeel*

Je doet al jaren onderzoek naar loopbaanontwikkeling en het belang van vijf loopbaancompetenties daarbij. Kun je iets vertellen over je eigen loopbaan en op welke manier deze competenties daarin voor jou van belang zijn geweest?

‘Toen ik van de middelbare school kwam wilde ik hbo-j (jeugdzorg) en ontwikkelingswerk gaan doen, maar ik was net twee maanden te jong voor de opleiding. Mijn vriendin ging de verpleging in en ik dacht: dat is ook wel leuk. Ik was mij toen niet bewust van wat ik wilde, dus ik koos vooral associatief, zonder dat ik onderzoek had verricht. Zoals jongeren nu vaak nog steeds kiezen.

Gedurende mijn loopbaan werd wel duidelijk waar het mij echt om ging. Tijdens de inserviceopleiding ontdekte ik dat begeleiden mij wel lag en dat ik er goed in was. Ik ging in gesprek met mensen in hun laatste levensfase, terwijl anderen dat juist probeerden te vermijden. En ik kwam op voor patiënten, voor mensen die het moeilijk hadden. Ik had ook regel-

matig ruzie met artsen. Wat ik merkte is dat je pas gaat kiezen op het moment dat je werk exploreert, als je gaat ervaren: dit is het.’

‘Als je kijkt naar mijn loopbaan, dan valt op dat ik telkens opnieuw keuzes heb gemaakt. Ik ben de lerarenopleiding gaan doen, omdat ik als praktijkbegeleider en later als opleidingscoördinator in een verpleeghuis werkte. Toen mijn verkering uitging, dacht ik: nu ga ik ontwikkelingswerk doen. Ik moet uitzoeken of het iets voor mij is. Het hoeft niet te lukken, maar ik moet het wel proberen. Dus gaf ik mijzelf een jaar. Uiteindelijk heb ik drie jaar als hoofd opleiding verpleegkunde en verloskunde gewerkt in een klein missieziekenhuis in Zimbabwe. Je kunt mij overal neerzetten, want ik ga ervoor zorgen dat mijn werk bij mij past. Als het niet lukt, ga ik weg. Achteraf bekeken weet ik dat dat loopbaansturing is. Ik ben altijd op zoek gegaan naar de uitdaging en vind dat je in je leven dingen moet uitproberen. Daarbij helpt het erg als het van jezelf mag mislukken. Dan heb je het in elk geval geprobeerd. Bij loopbaansturing gaat het erom dat je besluit om iets uit te zoeken, om erover na te denken, te kijken of je het kan, hoe het voelt. En daarna pas een besluit te nemen. Niet

Vijf loopbaancompetenties

De volgende loopbaancompetenties zijn van belang om al werkend en lerend zelfsturing aan te brengen in de loopbaan.

Wie ben ik, wat kan ik?

Kwaliteitenreflectie

Wat wil ik, wat drijft mij?

Motievenreflectie

Welk soort werk past bij mij?

Werkexploratie

Wat wil ik worden?

Loopbaansturing

Wie kan mij daarbij helpen?

Netwerken

voor de rest van je leven, maar voor de komende periode.’

Je bent actief in het vmbo. Ik kan mij voorstellen dat je daar wel eens studenten tegenkomt met minder zelfvertrouwen of geloof in eigen kunnen. Hoe kun je hen toch een impuls geven, als anderen zeggen dat het vmbo goed genoeg voor ze is?

‘Ook voor hoogopgeleiden kan het moeilijk zijn om in zichzelf te geloven. Mensen krijgen voortdurend kritiek en zijn dus helemaal niet zo zeker van zichzelf. Daarom is kwaliteitenreflectie

‘Ik vind dat je in je leven dingen moet uitproberen’

Marinka Kuijpers: 'Het gaat ook om ergens taal voor te vinden. Dat je antwoord kunt geven als iemand vraagt: "Waar ben je goed in?"'

zo belangrijk. Leerlingen die praktijk-onderwijs volgen of basis/kader, hebben vaak nog nooit gehoord waar ze goed in zijn. Waar het om gaat is dat een docent zegt wat je kwaliteiten zijn en je gaat ondersteunen. En dat niet één keer zegt, maar gedurende een lange tijd. En met je meeloopt, zodat je successen kan boeken en daarmee zelfvertrouwen krijgt. Dat benadruk ik ook in trainingen met docenten: leer kinderen kijken naar wat ze wél kunnen en wat ze willen leren. In plaats van naar wat ze niet kunnen en moeten leren.'

'Het gaat ook om ergens taal voor te vinden. Dat je antwoord kunt geven als iemand vraagt: "Waar ben je goed in?". Als je weet waar je goed in bent en wat je belangrijk vindt, dan kun je dat vergelijken met een werkplek of een opleiding. Die relaties leggen is moeilijk voor studenten. Dus je moet voortdurend met ze meedenken en ze helpen om zichzelf dit soort vragen te stellen. Het kan dus beginnen bij reflectie op waarden en motieven. Dat zijn richtinggevers.

'Leer kinderen kijken naar wat ze wél kunnen en wat ze willen leren'

Het kan ook starten met een onderzoek naar werk, met werkexploratie. Dat kan inzicht geven in wat iemand daar interessant aan vindt.'

Werk verandert steeds sneller en mensen moeten zich erop voorbereiden dat zij tijdens hun loopbaan vaker dan nu wijzigen van functie en/of beroep. Hoe kun je in zo'n dynamisch speelveld de baan vinden die bij je past?

'Ik ga ervan uit dat er altijd een relatie is tussen wat je zelf kan en wil en wat er nodig is op de arbeidsmarkt. Daarom gaat werkexploratie ook zo mooi samen met motieven- en kwaliteitenreflectie. Maar aan reflectie alleen heb je niets. Dan weet je wat je kunt en wat je wilt,

maar wáár kun je dat doen en wat moet je nog leren om daar te komen? Reflectie op zich levert frustratie op als je daar geen actie aan verbindt. Wat dan helpt, is werkexploratie en loopbaansturing. Met mensen gaan praten, netwerken, kijken waar je terecht zou kunnen komen en welke ontwikkelingen daar spelen. Je moet die stap die ver weg ligt, een nieuwe baan zoeken, dichterbij halen. Wat ga ik morgen onderzoeken? In plaats van: wat ga ik over een jaar beslissen?

In trainingen geef ik docenten de opdracht om een droom te beschrijven waar ze nog nooit aan toe zijn gekomen. Ze hoeven niet te besluiten dat ze die droom realiseren, maar wel dat ze iets gaan uitzoeken. Je hoeft niet te beslissen dat je schrijver wordt, maar dat je het eerste stukje dat je geschreven hebt eens naar een uitgever stuurt. Daar gaat loopbaansturing over: gewoon doen. Met het risico dat je kritiek krijgt. Dan is het gewoon kiezen op elkaar en gaan. Het mag mislukken. Maar dat is lastig in het onderwijs. Om

een goed cijfer te halen, moet je doen wat je eigenlijk al kunt. Terwijl het bij ontwikkeling gaat om doen wat je nog niet kunt of durft. Mag het dan mislukken zonder dat je een onvoldoende krijgt? De vraag die het onderwijs moet beantwoorden is: waar leiden we voor op? Wat moeten mensen kunnen als ze hier weggaan? En als het antwoord is dat ze moeten leren om zelfstandig keuzes te maken in het leven, dan moet je anders gaan denken en begeleiden.'

'Bij ontwikkeling gaat het om doen wat je nog niet kunt of durft'

Aan de 'onderkant' van de arbeidsmarkt verdwijnen veel banen. Als ik helpende wil worden, dan weet ik dat bijna niemand op mij zit te wachten. Of dat de kans groot is dat robots mijn werk binnen niet al te lange tijd zullen overnemen. Hoe help je als docent dan studenten om toch stappen te zetten in hun loopbaan?

'Ook als je bij een schoonmaakbedrijf werkt, is het belangrijk om goed te kiezen bij welk type bedrijf je wilt werken. Hoe wil je dat mensen er met elkaar omgaan? Hoewel er vaak beperkt keuze is, kun je toch kijken naar wat er mogelijk is. Welk werk kan ik doen om te laten zien wat ik kan? Ik sprak laatst een student die wilde

doorstromen van niveau 1 naar niveau 2. Zijn hele familie vond dat hij vrachtwagenchauffeur moest worden. Hij wilde zelf liever het leger in, maar was nog niet aangenomen. Hij mocht het over een jaar weer proberen. Ik vroeg hem: "Welke niveau 2-opleiding moet je doen om meer kans te maken om daar aangenomen te worden, als tussenstap?" Hij dacht even na en zei: "Dan zou ik eigenlijk vrachtwagenchauffeur moeten worden." Ineens zag hij dat hij geen vrachtwagenchauffeur hoefde te worden om dat voor altijd te blijven, maar om perspectief te creëren.'

'Voor docenten die studenten hierbij willen ondersteunen, is het van belang dat zij hun eigen netwerk en dat van anderen inzetten om studenten mogelijkheden te bieden om iets te onderzoeken. Juist in de zorg is dat belangrijk. Mensen hebben allerlei beelden van het werk die niet kloppen. Er kan vaak veel meer dan je denkt. Kijk bijvoorbeeld naar techniek in de zorg. Dat biedt veel mogelijkheden om jonge mensen te interesseren voor dit werkveld. Je moet loopbaanontwikkeling niet als iets heel groots zien. Leer eerst maar eens klein te denken. Door het verwerven van loopbaancompetenties kun je net iets gelukkiger worden.

Je hebt meer invloed op wat je gaat doen en dus meer kans om op een betere plek terecht te komen. Om werk te vinden dat bij je past, waarvan je vindt dat jij er echt toe doet. Ik had nergens het gevoel dat ik er zo toe deed als in de verpleging.'

'Ik had nergens het gevoel dat ik er zo toe deed als in de verpleging'

Wat is er nog niet aan bod gekomen in dit gesprek waar je nog aandacht voor wilt vragen?

'Ten eerste dat als je mensen wilt opleiden voor de zorg, dit een gedeelde verantwoordelijkheid is van school en werkveld. De opleiding en de werkpraktijk zijn voor veel studenten nog erg gescheiden. Er is vooral sprake van verdeelde in plaats van gedeelde verantwoordelijkheid. Ten tweede vind ik het belangrijk om dilemma's waar je als verzorgende of verpleegkundige tegenaan loopt, zoals tijdsdruk, te bespreken met studenten voordat zij kiezen voor deze opleiding en dit werk. Is dit wat je wilt? Is de manier waarop men met dilemma's omgaat ook de manier waarop jij dat zou willen? Daar moet je niet achter komen als je al midden in het werk zit. Je moet uitzoeken wat je werkelijk wilt doen straks. Dat is iets anders dan voor een bakkersopleiding kiezen omdat je Heel Holland Bakt zo'n leuk televisieprogramma vindt.'

OVER DE AUTEUR

• **Mariël Rondeel** is redacteur van OenG.

